

Το πρόγραμμα «Διαδρομές στη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας»: Ένα πρακτικό παράδειγμα από απόσταση επιμόρφωσης διδασκόντων

Κοκκινίδου Άννα¹, Πρανέντση Κατερίνα², Ρουσουλιώτη Θωμά³

¹ Επιστημονική συνεργάτιδα, υπεύθυνη διαχείρισης του προγράμματος «ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ», Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, Υ.ΠΑΙ.Θ.

annoukared@gmail.com

² Επιστημονική συνεργάτιδα, διδάσκουσα στο πρόγραμμα «ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ», Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, Υ.ΠΑΙ.Θ.

prakater@yahoo.gr

³ Επιστημονική συνεργάτιδα, διδάσκουσα στο πρόγραμμα «ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ», Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, Υ.ΠΑΙ.Θ.

rousouliotith@yahoo.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εισήγηση έχει στόχο την παρουσίαση και τη συζήτηση ενός από απόσταση προγράμματος εκπαίδευσης διδασκόντων την ελληνική ως ξένη/δεύτερη γλώσσα. Συγκεκριμένα, στόχος της εισήγησης είναι να συζητηθούν οι πρακτικές που από το 2007 χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο του συστήματος από απόσταση επιμόρφωσης «Διαδρομές στη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας» και συνεπώς να συζητηθεί ο ρόλος της τηλεεκπαίδευσης στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, καθώς και όλων των διδασκόντων σε ένα περιβάλλον που τεχνολογικά συνεχώς αναβαθμίζεται και αλλάζει. Συγκεκριμένα, η εισήγηση συνοπτικά εξετάζει τις αρχές που διέπουν την από απόσταση επιμόρφωση στην πράξη, τα ερωτήματα που τίθενται, τις προοπτικές, τα προβλήματα, αλλά και τις προκλήσεις που θέτει σε σχέση με το συγκεκριμένο κοινό-στόχος. Το πρόγραμμα «Διαδρομές», που τίθεται υπό συζήτηση, συνιστά ένα τεκμηριωμένο (βάσει της ανατροφοδότησης του κοινού-στόχου) αποτελεσματικό πρόγραμμα τηλεκατάρτισης διδασκόντων την ελληνική γλώσσα, αφορά ένα ανομοιογενές κοινό επιμορφούμενων από πολλές χώρες του κόσμου και προσφέρεται ως παράδειγμα βέλτιστης πρακτικής της δικτύωσης και αποτελεσματικής εφαρμογής των νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση και δη στην εκπαίδευση εκπαιδευτών.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: από απόσταση επιμόρφωση, εκπαίδευση διδασκόντων, διδασκαλία της ελληνικής

ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΠΟ ΑΠΟΣΤΑΣΗ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ: «ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ»

Το σύστημα από απόσταση επιμόρφωσης «Διαδρομές στη διδασκαλία της νέας ελληνικής» του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, υλοποιείται από το 2007, οπότε και βραβεύθηκε με το Ευρωπαϊκό

Σήμα Γλωσσών ως καινοτόμο εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Το πρόγραμμα υλοποιείται αποκλειστικά από απόσταση, στην ηλεκτρονική εκπαιδευτική πλατφόρμα: <http://elearning.greek-language.gr/>. Η επιμόρφωση ξεκίνησε το 2007 με ένα πρόγραμμα, ενώ σήμερα λειτουργεί ένα σύστημα που αφορά τρία διακριτά προγράμματα που για λόγους αποτελεσματικής οργάνωσης διακρίνονται σε τρεις διαδρομές (σχήμα 1):

- Την κόκκινη διαδρομή για τη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας, που αφορά την τηλεκατάρτιση των διδασκόντων την ελληνική γλώσσα ως ξένη, στο εξωτερικό, ως πρόγραμμα εξειδίκευσης και εμπάθυνας σε ζητήματα διδασκαλίας. Η κόκκινη διαδρομή διαρκεί έντεκα μήνες και αποδίδει νομοθετικά προβλεπόμενη διδακτική επάρκεια σε όσους επιτυχώς ολοκληρώσουν την επιμόρφωση.
- Την μπλε διαδρομή για τη διδασκαλία σε αλλόγλωσσους στην Ελλάδα, που διαρκεί τέσσερις μήνες, αφορά διδάσκοντες την ελληνική ως δεύτερη γλώσσα και συνιστά μια συνοπτική εκδοχή του πρώτου προγράμματος.
- Την πράσινη διαδρομή για την επιμόρφωση των φοιτητών νεοελληνικών τμημάτων και αποσπασμένων εκπαιδευτικών η οποία στοχοθετεί την υποστήριξη του προαναφερθέντος κοινού-στόχου.

Σχήμα 1: Λογότυπος του προγράμματος «ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ»

Τα προγράμματα αυτά αφορούν την παρακολούθηση διάφορων θεματικών ενοτήτων που διαφοροποιούνται, αλλά και αλληλοσυμπληρώνονται. Το πρώτο πρόγραμμα αποτελείται από οχτώ υποχρεωτικές ενότητες και οι επιμορφούμενοι οφείλουν να εκπονήσουν και να υποβάλουν οχτώ αντίστοιχες εργασίες. Στις έξι ενότητες του δεύτερου προγράμματος οι επιμορφούμενοι αξιολογούνται με ηλεκτρονική υποβολή ειδικών δοκιμασιών. Στο τρίτο πρόγραμμα τόσο η διδασκαλία όσο και η αξιολόγηση δύνανται να παρουσιάσουν χαρακτηριστικά «blended» επιμόρφωσης (μοντέλο μικτής μάθησης), οπότε και η ασύγχρονη εκπαίδευση συμπληρώνεται ή/και συνδυάζεται με επιτόπια σεμινάρια, εργαστήρια και ημερίδες.

Ειδικότερα, η όλη διαδικασία ρυθμίζεται από καλά σχεδιασμένες συνθήκες συμμετοχής, ενώ η ροή της δουλειάς είναι κυκλική καθώς ορισμένοι συμμετέχοντες εμπλέκονται σε παραπάνω από ένα ρόλους (π.χ. ως διαχειριστές του προγράμματος, συγγραφείς του υλικού και συντονιστές των διδακτικών ενοτήτων) (σχήμα 2). Επιπλέον, οι βασικοί στόχοι του προγράμματος των «Διαδρομών» αναφέρονται στα εξής:

1. Στον αποτελεσματικό τρόπο διδασκαλίας της Ελληνικής ως ξένης/δεύτερης γλώσσας μέσω της επικαιροποίησης καθώς και της συστηματοποίησής της από ένα εξειδικευμένο φορέα.
2. Στην εξ αποστάσεως διδασκαλία και υποστήριξη του κοινού-στόχου που ανήκει στην ελληνική διασπορά και κυρίως στην υποστήριξη των διδασκόντων που βρίσκονται εκτός Ελλάδας, στον τόπο όπου διδάσκουν την ελληνική ως ξένη/δεύτερη γλώσσα, και δεν μπορούν να πιστοποιηθούν ως διδάσκοντες την ελληνική ως ξένη/δεύτερη γλώσσα με διαφορετικό τρόπο. Συγκεκριμένα, το

πρόγραμμα στοχεύει στο να γνωστοποιήσει την ιδιαίτερη βαρύτητα που έχει το περιεχόμενο, κατά τη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας, βοηθά τον εκπαιδευτικό να κατανοήσει τη σημασία της σχετικής μεθοδολογίας και φυσικά τον ενθαρρύνει στη διαδικασία της ανατροφοδότησης και αυτοαξιολόγησης. (Zouganeli, Alexίου & Bouniol, 2011).

3. Στην διαδικτυακή εφαρμογή του προγράμματος το οποίο απευθύνεται σε ένα ανομοιογενές κοινό καθηγητών με διαφορετικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα. Η διαδικτυακή εκπαίδευση έχει ένα σημαντικό πλεονέκτημα, αφού είναι λιγότερο δαπανηρή από την συμβατική εκπαίδευση.
4. Στη χαρτογράφηση του κοινού-στόχος, στη διασύνδεση των συμμετεχόντων, στην ανταλλαγή καλών πρακτικών και στην μεταξύ τους αλληλεπίδραση. Για παράδειγμα, οι συμμετέχοντες από μία συγκεκριμένη περιοχή (π.χ. το Βέλγιο) γνωρίζονται μέσω του προγράμματος και μπορούν στη συνέχεια να συναντηθούν και να συνεργαστούν. Έτσι, τα μέλη μιας αρχικής διαδικτυακής κοινότητας μπορούν να γίνουν μέλη μιας τοπικής εκπαιδευτικής κοινότητας με κοινά ενδιαφέροντα.
5. Στην καθιέρωση ενός κοινού πλαισίου αναφοράς για τη διδασκαλία της Ελληνικής ως ξένης ή δεύτερης γλώσσας που θα τροφοδοτεί όλες τις περιπτώσεις διδασκόντων.

Επιπρόσθετα, οι βασικές συνιστώσες του προγράμματος αφορούν την οργάνωση της κάθε ενότητας διδασκαλίας των Διαδρομών ως μιας ομάδας-εργασίας, που λειτουργεί ως αυτόνομη ενότητα, «ανοίγει» και «κλείνει» σε προκαθορισμένες ημερομηνίες, ενώ το περιεχόμενο της επιμόρφωσης σ' αυτήν εξετάζεται μέσω ειδικής αξιολόγησης που είτε αφορά την εκπόνηση ατομικής ή ομαδικής εργασίας είτε εξετάζεται ηλεκτρονικά. Στο σχήμα 2 αναπαρίσταται η ροή εργασιών στο πρόγραμμα «Διαδρομές»:

Σχήμα 2: Μοντέλο διδακτικής ενότητας του προγράμματος «Διαδρομές»

Σε σχέση με την οργάνωση του μοντέλου της διδακτικής ενότητας, ως βασικού συστατικού στοιχείου του προγράμματος, πρέπει να σημειωθεί πως και πάλι οι ρόλοι των συντελεστών του προγράμματος, αν και διακριτοί, δεν λειτουργούν ανεξάρτητα, αλλά υπό το πρίσμα στενής συνεργασίας. Ο ένας ρόλος (ή προφίλ) συμπληρώνει τον άλλο και πραγματικά οργανώνεται ένα «ψηφιακό» σχολείο με τις ιδιαιτερότητές του και τις προκλήσεις του. Για παράδειγμα, καθώς η επιμόρφωση υλοποιείται ασύγχρονα, το σύστημα χρειάζεται υποστήριξη συνεχώς, ακόμα και σε αργίες ή σε ώρες προχωρημένες και έτσι οι υπεύθυνοι διαχείρισης του προγράμματος και οι τεχνικοί που έχουν αναλάβει την υλοποίησή του πρέπει να βρίσκονται πολύ συχνά «online», ειδικά σε περιπτώσεις όπου ο διαχειριστικός φόρτος είναι έντονος, όπως για παράδειγμα κατά τη διενέργεια μιας ηλεκτρονικής αξιολόγησης. Πιο λεπτομερειακά, στον πίνακα 1 βλέπουμε τις Διαδρομές σε αριθμούς:

<p>Συνολικά ενεγράφησαν στους 7 κύκλους των Διαδρομών Α και στους 3 κύκλους των Διαδρομών Β 2092 άτομα και στατιστικά ολοκλήρωσε με επιτυχία το πρόγραμμα το 1/3 των συμμετεχόντων στο πρόγραμμα Α και περίπου τα 2/3 στο πρόγραμμα Β.</p>	<p>Στο πρόγραμμα διδάσκουν 23 διδάσκοντες, συντονίζουν 12 συντονιστές και συγγράφουν συνολικά 27 συνεργάτες (για όλα τα σκέλη των ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ).</p>
<p>Το πρόγραμμα συντονίζουν 2 υπεύθυνοι διαχείρισης και 2 υπεύθυνοι διαχείρισης της τεχνικής υλοποίησης στο πλαίσιο μιας πολυμελούς ομάδας-εργασίας.</p>	<p>Στις Διαδρομές Α, υπήρξε συμμετοχή από περίπου τριάντα διαφορετικές χώρες στον κόσμο, όπως: Αζερμπαϊτζάν, Αίγυπτος, Αυστραλία, Βέλγιο, Βιετνάμ, Γαλλία, Γερμανία, Ελβετία, Ζιμπάμπουε, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, Ηνωμένο Βασίλειο, Η.Π.Α., Ιαπωνία, Ιταλία & Ισπανία</p>

Πίνακας 1: Οι «Διαδρομές» σε αριθμούς

Η ΑΠΟ ΑΠΟΣΤΑΣΗ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΝ ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΩΝ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΩΣ ΞΕΝΗ/ ΔΕΥΤΕΡΗ ΓΛΩΣΣΑ

Το ζήτημα που τίθεται είναι πώς μπορούμε να εκπαιδεύσουμε διαδικτυακά καθηγητές για τη διδασκαλία γλώσσας; Η περίπτωση του απόσταση προγράμματος «Διαδρομές» έχει απαντήσει σε πολλά από τα ερωτήματα που νομοτελειακά εγείρονται. Πρώτα από όλα, η βασική δυσκολία, η οποία είναι έμφυτη σε μία τέτοια προσπάθεια, αναφέρεται στον ίδιο τον τύπο της εκπαίδευσης (εξ αποστάσεως): «Είναι πρακτικά (ουσιαστικά) αδύνατο να αποδείξει κανείς ότι οι εκπαιδευόμενοι έχουν αδιαμφισβήτητα αποκτήσει περισσότερες γνώσεις ως αποτέλεσμα της παρακολούθησης ενός τέτοιου προγράμματος εξαιτίας του μεγάλου αριθμού μη ελεγχόμενων παραμέτρων σε τέτοιου είδους εκπαίδευση χωρίς να αναφερθεί ο τεράστιος αριθμός εξωγενών παραγόντων που επηρεάζουν το αποτέλεσμα». (Heines, 2000 σε Dabbagh & Bannan-Ritland, 2005). Παράλληλα, η υλοποίηση του προγράμματος αποτελεί μεγάλη πρόκληση εξαιτίας της ανομοιογένειας που παρουσιάζει το προφίλ των εκπαιδευομένων. Έτσι, το πρόγραμμα περιλαμβάνει πολλούς διαφορετικούς «τύπους» διδασκόντων γλώσσας, που ο καθένας χρειάζεται μια διαφορετική εκπαιδευτική προσέγγιση. Ενδεικτικά παρουσιάζουμε το προφίλ των επιμορφούμενων:

(1) Καθηγητές φιλόλογοι ή δάσκαλοι, αποσπασμένοι από την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση σε σχολεία του εξωτερικού. Οι καθηγητές αυτοί είναι απόφοιτοι πανεπιστημίου, αλλά το μεγαλύτερο ποσοστό από αυτούς δεν έχει καμία ειδικευση στη διδασκαλία της νέας ελληνικής ως ξένης/δεύτερης γλώσσας.

(2) Εκπαιδευτικοί που έχουν μητρική γλώσσα την Ελληνική και εξαιτίας της έλλειψης άλλων εξειδικευμένων καθηγητών έχουν κληθεί να διδάξουν την ελληνική ως ξένη/δεύτερη γλώσσα στο πλαίσιο της τυπικής και μη τυπικής εκπαίδευσης. Η ομάδα αυτή περιλαμβάνει έμπειρους, αλλά και χωρίς προϋπηρεσία στη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης/δεύτερης γλώσσας καθηγητές που επιθυμούν να αναλάβουν καθήκοντα διδάσκοντα. Κάποιοι από αυτούς, μάλιστα, μπορεί να μην είναι απόφοιτοι πανεπιστημιακής σχολής ή να είναι καθηγητές με διαφορετικό πεδίο εξειδίκευσης.

(3)Καθηγητές, απόφοιτοι ξενόγλωσσων τμημάτων (Αγγλικής, Γαλλικής ή άλλης ξένης γλώσσας) που έχουν εξειδικευτεί στη διδασκαλία γλώσσας ως δεύτερης/ξένης πέραν της ελληνικής.

Οι προαναφερθείσες περιπτώσεις δεν καλύπτουν, σε καμία περίπτωση, το ευρύ φάσμα των υποκατηγοριών των εκπαιδευτικών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα. Η ποικιλομορφία των συμμετεχόντων στο συγκεκριμένο πρόγραμμα είναι προφανής και μπορεί να διαπιστωθεί εύκολα με μια γρήγορη ματιά στο προφίλ τους όπως οι ίδιοι το περιγράφουν (στον σχετικό ιστότοπο <http://elearning.greek-language.gr>, κάτω από την ένδειξη «προφίλ επιμορφούμενων»).

Με σκοπό την αποτελεσματική κάλυψη των αναγκών ενός τόσο διαφοροποιημένου κοινού, διοργανώθηκε το σύστημα των «Διαδρομών» με τρεις διαφορετικούς κύκλους επιμόρφωσης. Εντός αυτών των κύκλων ήδη υπάρχει έντονα ανομοιογενές κοινό, συχνά με διαφορετικό ακαδημαϊκό προφίλ, αλλά η αποτελεσματικότητα της από απόσταση εκπαίδευσης σε σχέση με τη συμβατική μάθηση έγκειται ακριβώς σ' αυτό, στη δικτύωση και στην ηλεκτρονική συνύπαρξη σε έναν «συμβολικό», ηλεκτρονικό χώρο, η οποία εξομαλύνει τις διαφορές και αναδεικνύει τα κοινά ζητήματα των επιμορφούμενων.

Ένα ακόμη σημαντικό κοινό ζήτημα είναι η, κατά το δυνατόν, αποτελεσματικότερη επίτευξη των στόχων του προγράμματος με τη συμμετοχή όλων των συντελεστών του. Οι στόχοι του προγράμματος χωρίζονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες, αυτές της διδακτικής και της γλωσσικής ενίσχυσης, όπως ακριβώς παρουσιάζονται στον πίνακα 2 που ακολουθεί:

Διδακτική ενίσχυση	Γλωσσική ενίσχυση
<ul style="list-style-type: none"> • Εξοικείωση με τις βασικές διδακτικές γνώσεις (θεωρίες κατάκτησης της γλώσσας) και όλες τις συναφείς σύγχρονες θεωρίες σχετικά με τη διδασκαλία, μάθηση και αξιολόγηση της ελληνικής ως ξένης/δεύτερης γλώσσας. • Εκπαίδευση στη διδασκαλία της γλώσσας, μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή (CALL), με ηλεκτρονικές εφαρμογές και ανάλογα εργαλεία. • Ανταλλαγή καλών πρακτικών. • Αλληλεπίδραση από συζητήσεις και αξιολογικά φόρα. • Ομαδικές εργασίες από τους συμμετέχοντες. • Εκπόνηση διδακτικών προτάσεων και σεναρίων, λειτουργία αποθετήριου με τις προτάσεις των επιμορφούμενων. 	<ul style="list-style-type: none"> • Εξοικείωση με την απαραίτητη μεταγλώσσα. • Καθιέρωση μίας εικονικής κοινότητας διδασκόντων σε διεθνές επίπεδο και πρακτική εξάσκηση στην ελληνική γλώσσα. • Επαφή με φυσικούς ομιλητές. • Υποχρεωτική συγγραφή εργασιών. • Τηλεδιασκέψεις και προώθηση οπτικοακουστικού υλικού. • Σώματα κειμένων και διασύνδεση με άλλες διαδικτυακές πλατφόρμες και πύλες (κυρίως με την Πύλη για την ελληνική γλώσσα που έχει υλοποιηθεί από το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας). • Δικτύωση των συμμετεχόντων μεταξύ τους, βιωσιμότητα της δικτύωσης με στόχο τη γλωσσική ενίσχυση ή/και διαζώσης συναντήσεις των ομάδων.

Πίνακας 2: Οι στόχοι του προγράμματος «Διαδρομές»

ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΗΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Ο διάλογος που αναπτύσσεται και καθιερώνεται μέσω του προγράμματος αφορά σε επαγγελματίες, καθώς όλοι οι επιμορφούμενοι, ακόμα και όσοι διαθέτουν ελάχιστη διδακτική εμπειρία, θεωρούνται ικανοί διδάσκοντες, τις δεξιότητες των οποίων οι διδάσκοντες στο πρόγραμμα των «Διαδρομών» καλούνται να προωθήσουν και να υποστηρίξουν. Αυτονόητα πολλοί παράγοντες επηρεάζουν τη μορφή, τις προσδοκίες και τους στόχους του ηλεκτρονικού επαγγελματικού διαλόγου (Collison, et al., 2000). Κατά συνέπεια, η επιτυχής υλοποίηση του προγράμματος άπτεται ζητημάτων, όπως η επιφάνεια διεπαφής, το περιεχόμενο, η γενική εμφάνιση και το συνολικό θεσμικό πλαίσιο. Ως εκ τούτου, το ερώτημα που αφορά το πώς μπορούμε αποτελεσματικά να επιμορφώσουμε τους διδάσκοντες από απόσταση μπορεί να απαντηθεί ως ακολούθως:

- Το πρόγραμμα είναι απαραίτητο να υλοποιείται στο πλαίσιο ενός λεπτομερώς προσδιορισμένου «θεσμικού πλαισίου», βάσει του οποίου έχει προκαθοριστεί το πλαίσιο υλοποίησης, οι όροι συμμετοχής, η ροή εργασιών και το προφίλ των συμμετεχόντων. Συνακόλουθα, όταν τα πράγματα δεν πάνε καλά (και συχνά συμβαίνει να μην πηγαίνουν καλά στην από απόσταση εκπαίδευση), οι συντονιστές και διαχειριστές έχουν τη δυνατότητα να παραπέμψουν τους συμμετέχοντες στους όρους συμμετοχής του προγράμματος που λειτουργούν ως συμβόλαιο συνεργασίας. Εν προκειμένω, το πρώτο πρόγραμμα των «Διαδρομών», η διαδρομή Α, διαθέτει και τη νομοτυπική του περιγραφή μέσω υπουργικών αποφάσεων στις οποίες αναφέρεται ότι «όταν ένα πρόγραμμα που υλοποιείται από δημόσιο φορέα επιμόρφωσης αποδίδει ή αναγνωρίζει επαγγελματικά δικαιώματα, η διαδικασία θωρακίζεται και πιστοποιείται νομοθετικά». Στην περίπτωση των «Διαδρομών» εξωτερικού, ενός εντατικού προγράμματος επιμόρφωσης έντεκα μηνών, η απόδοση της διδακτικής επάρκειας με την επιτυχή ολοκλήρωση του προγράμματος βασίζεται στην Υ.Α. Αριθμ. Φ.815.2/279/41778/Ζ1 (ΦΕΚ 1430, 30-04-2012, Τεύχος Β') «Διατήρηση αναγνωρισμένων Τμημάτων Ελληνικής Γλώσσας» η οποία ήδη βρίσκεται υπό τροποποίηση για την πλήρη νομοτυπική περιγραφή του προγράμματος. Η χρησιμότητα του πιστοποιητικού των «Διαδρομών Α» αφορά την αναγνώριση ενός επαγγελματικού δικαιώματος, την παροχή επάρκειας διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας ως ξένης/δεύτερης στο εξωτερικό, ενώ οι βεβαιώσεις που εκδίδονται μετά την επιτυχή ολοκλήρωση των προγραμμάτων Β και Γ αναγνωρίζονται ως επιμορφώσεις/καταρτίσεις 200 ωρών (για το Β πρόγραμμα- μπλε διαδρομές) και ενδεχομένως και παραπάνω από 200 ώρες (για το υπό διαμόρφωση Γ πρόγραμμα- πράσινες διαδρομές).
- Επίσης, απαιτείται οι επιμορφούμενοι να εισάγονται σταδιακά σε ζητήματα διδασκαλίας της ελληνικής ως Γ2, ακολουθώντας τις αρχές που διέπουν την κατάρτιση των επιμορφούμενων διδασκόντων. Η σταδιοποίηση μπορεί να αφορά στα συμβατικά στάδια εξέλιξης των επιμορφούμενων (Henry & Weber, 2010). Για το σκοπό αυτό, το εισαγωγικό μέρος των μαθημάτων αφορά ένα «παιχνίδι του θησαυρού» για τη γνωριμία με το πρόγραμμα, ενώ στο δεύτερο πρόγραμμα, στις «Διαδρομές Β» έχουν αναρτηθεί βίντεο όπου παρουσιάζονται από τους διδάσκοντες οι ενότητες του προγράμματος. Παράλληλα, ειδικές τηλεδιαλέξεις και σύγχρονες συνεδρίες διοργανώνονται με τη χρήση του προγράμματος «Big Blue Button», που συνιστά μια εφαρμογή τηλεδιάσκεψης

ανοιχτού κώδικα, ενώ το όλο εγχείρημα υποστηρίζεται από συμπληρωματικό οπτικοακουστικό υλικό.

- Οι ενότητες που προσφέρονται στα επιμορφωτικά προγράμματα του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας καλύπτουν όλες τις κύριες θεματικές περιοχές και τα γνωστικά αντικείμενα για τη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης/δεύτερης γλώσσας ενώ το εκπαιδευτικό υλικό υποστηρίζει ένα αποθετήριο επιστημονικών άρθρων, διδακτικών προτάσεων και μια τράπεζα/ένα σώμα προτάσεων και σεναρίων που έχουν εκπονήσει, σύμφωνα με τη λογική του Web 2.0, οι διδάσκοντες κατά τη σύνταξη των εργασιών τους. Συνολικά, οι συνεισφορές των επιμορφούμενων, κατά τη διάρκεια των επτά χρόνων υλοποίησης των «Διαδρομών» συγκροτούν ένα ποικιλόμορφο σώμα αυθεντικής παραγωγής γλωσσικού εισαγόμενου και γενικότερα εκπαιδευτικού υλικού. Συνεπώς, ο σχεδιασμός και η οργάνωση ενός ειδικού σώματος με το πρωτότυπο έργο των επιμορφούμενων αποτελεί μια σημαντική προοπτική με αδιαμφισβήτητη επιστημονική αξία (π.χ. σε σχέση με τη γλωσσική επίδοση των διδασκόντων την ελληνική ως ξένη/δεύτερη γλώσσα σε όλον τον κόσμο ως δίγλωσσων/ξενόγλωσσων ομιλητών, σε σχέση με ζητήματα διγλωσσίας που αναφέρονται, σε σχέση με τον πολυπολιτισμικό χαρακτήρα της ελληνόγλωσσης παιδείας κ.ά.). Το εν λόγω σώμα κειμένων δεν πρέπει να περιορίζεται για εσωτερική χρήση (Granger, et al., 2002), αν και για την περαιτέρω διάχυσή του εγείρονται ζητήματα πνευματικής ιδιοκτησίας.
- Η διαδικτυακή κοινότητα πρέπει να είναι αποτελεσματικά οργανωμένη σε λειτουργικές ομάδες επιμορφούμενων που «ποστάρουν» τακτικά, αλληλεπιδρούν ελεύθερα στο φόρουμ και εμπλέκονται σε γόνιμους διαλόγους ενώ οι διδάσκοντες και οι διαχειριστές του προγράμματος έχουν ως κύριο μέλημά τους την ουσιαστική υποστήριξη της κοινότητας (Collison, et al., 2000). Σημειώνεται, όμως, πως ο αριθμός των συμμετεχόντων κρίνεται σκόπιμο να μην υπερβαίνει τους 250-300 ανά κύκλο, γιατί πρακτικά αποδείχτηκε, λόγω της φύσης της κατάρτισης που αφορά γλωσσική εκπαίδευση, ότι μεγαλύτερος αριθμός συμμετεχόντων δημιουργεί πολύ μεγάλο διαχειριστικό φόρτο και δυσχεραίνει την παρακολούθηση του προγράμματος από τις ομάδες εργασίας.
- Είναι ανάγκη να υπάρχει συνεχής παρακολούθηση των επιμορφωτικών προγραμμάτων από την ομάδα τεχνικής υποστήριξης μια και οι συμμετέχοντες στα προγράμματα επιπρόσθετα οφείλουν να ανταποκριθούν επαρκώς όσον αφορά τις δεξιότητες τους στη χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή. Στο πρόγραμμα «Διαδρομές» η τεχνική υλοποίηση του προγράμματος ως προς τα ηλεκτρονικά μέσα και την τήρηση των αρχών της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης αξιολογείται και από εξωτερικούς αξιολογητές, ενώ στο ηλεκτρονικό περιβάλλον βρίσκουμε ενσωματωμένες όλες τις εφαρμογές της πλατφόρμας Moodle, ειδικά τροποποιημένες, καθώς και όλα τα μέσα σύγχρονης και ασύγχρονης εκπαίδευσης. Για τους επιμορφούμενους, μάλιστα, έχει οργανωθεί ειδικό μητρώο καταχώρισης, ενώ ο κάθε επιμορφούμενος αναγνωρίζεται από το σύστημα επιμόρφωσης με τον προσωπικό του αριθμό μητρώου και καλείται να συμπληρώσει το προφίλ του.
- Τέλος, απαιτείται να οργανώνονται αποτελεσματικές δραστηριότητες αξιολόγησης, οι οποίες τυπικά περιλαμβάνουν εξετάσεις, εργασίες και

πρότζεκτς, βαθμολόγηση για τη συμμετοχή στα φόρα (Ko & Rose, 2004) και χαρτοφυλάκιο προσόντων (portfolio). Επιπροσθέτως, η διαδικασία της μάθησης υποστηρίζεται από συνεχείς διαδικασίες αυτοαξιολόγησης που συμβάλλουν στην ανατροφοδότηση των συμμετεχόντων και στην κατανόηση της προόδου που επιτυγχάνουν. Σε γενικές γραμμές, το πρόγραμμα διαθέτει ένα πλήρες σύστημα αξιολόγησης, ενώ πρέπει να αναφερθεί ότι η αξιολόγηση, ως διαδικασία, διδάσκεται σε όλα τα προγράμματα των «Διαδρομών». Μάλιστα στην προαναφερθείσα ενότητα γίνεται αναφορά όχι μόνο στους παραδοσιακούς, αλλά και στους εναλλακτικούς τρόπους αξιολόγησης.

Εν κατακελίδι, όλοι οι παραπάνω παράγοντες έχουν ληφθεί υπόψη και πάντα συνυπολογίζονται κατά την εφαρμογή του προγράμματος των «Διαδρομών» προκειμένου το πρόγραμμα να προσφέρει αποτελεσματική και αποδοτική διαδικτυακή εκπαίδευση.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΜΑΘΗΣΗΣ

Ένα πρόγραμμα από απόσταση επιμόρφωσης, συνολικά, θα πρέπει να ανταποκρίνεται στις ανάγκες, αλλά και στις προσδοκίες των επιμορφούμενων. Με το τέλος των προγραμμάτων, αλλά και ενδιάμεσα, γίνεται η αξιολόγηση του προγράμματος και όλων των παραμέτρων του από τους ίδιους τους επιμορφούμενους. Η αξιολόγηση γίνεται με την ηλεκτρονική συμπλήρωση ειδικών ερωτηματολογίων. Οι επιμορφούμενοι απαντούν τόσο σε κλειστού τύπου ερωτήματα, στα οποία σημειώνουν την απάντησή τους σε πεντάβαθμη κλίμακα τύπου «Likert» (π.χ. ερώτημα 1: «Οι στόχοι του προγράμματος είναι σαφείς;») όσο και σε ανοιχτού τύπου ερωτήσεις (π.χ. ερώτημα σχετικά με τα τεχνικά προβλήματα που αντιμετώπισαν κ.ά.). Μετά τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων, τα δεδομένα που αντλούνται, επεξεργάζονται στατιστικά μέσω του προγράμματος στατιστικής ανάλυσης SPSS. Επιπλέον, εφαρμόζονται παραμετρικές αναλύσεις με βάση τις οποίες εξετάζεται ο βαθμός αποδοχής και ικανοποίησης των συμμετεχόντων σε σχέση με το περιεχόμενο του προγράμματος, τη διδασκαλία, την τεχνική υλοποίηση και άλλες παραμέτρους. Ακολούθως συγκρίνονται τα ευρήματα, μελετώνται οι διαφοροποιήσεις από ενότητα σε ενότητα και αξιολογείται το πρόγραμμα ανά κύκλο επιμόρφωσης. Με βάση την εκάστοτε ανατροφοδότηση, το σύστημα βελτιστοποιείται.

Στη συνέχεια, παρουσιάζονται ενδεικτικά τα ποσοστά σε ένα από τα ερωτήματα του φύλλου αξιολόγησης του προγράμματος που υλοποιήθηκε το ακαδημαϊκό έτος 2012-2013, το οποίο οι επιμορφούμενοι συμπληρώνουν ηλεκτρονικά (πίνακας 3). Στο φύλλο αξιολόγησης απάντησαν τα 2/3 των συμμετεχόντων στο πρόγραμμα Α, ήτοι 80 από το 120 άτομα:

Συνολικά το πρόγραμμα ικανοποίησε τις προσδοκίες σας;	
Καθόλου:	■ 0
Λίγο:	■ (2.08 %)
Αρκετά:	■ (8.33 %)
Πολύ:	■ (41.67 %)
Πάρα πολύ:	■ (47.92 %)

Πίνακας 3: Ποσοστά ανταπόκρισης του προγράμματος στις προσδοκίες του κοινού-στόχου για το έτος 2012-2013

Όπως γίνεται φανερό από τον πίνακα 3, τα στατιστικά στοιχεία δείχνουν ένα μεγάλο ποσοστό ικανοποίησης από την πλευρά των συμμετεχόντων στο πρόγραμμα. Ειδικότερα, το 90% των επιμορφούμενων δηλώνει ότι είναι πάρα πολύ ή πολύ ευχαριστημένο από την συμμετοχή του στο πρόγραμμα, ενώ από την περαιτέρω επεξεργασία των ερωτηματολογίων που συμπληρώθηκαν από τους συμμετέχοντες στο πρόγραμμα, διαπιστώθηκε ότι το 74% των επιμορφούμενων θα συνιστούσε το πρόγραμμα σε άλλους διδάσκοντες την ελληνική ως ξένη/δεύτερη γλώσσα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όσον αφορά τη διαδικτυακή εκπαίδευση η αρχή που ακολουθείται στο πρόγραμμα «Διαδρομές» χαρακτηρίζει και την αρχή για την αποτελεσματική εκπαίδευση του CALL (Computer Assisted Language Learning-Εκμάθηση Γλωσσών με τη Χρήση Ηλεκτρονικών Υπολογιστών): «Οι νέες τεχνολογίες για τη γλωσσική εκπαίδευση πρέπει να είναι ο συνδυασμός της συνεργασίας μεταξύ ενός προγραμματιστή, ενός γραφίστα και τέλος ενός εξειδικευμένου δασκάλου στην παιδαγωγική της δεύτερης γλώσσας» (Hendricks, 1998 σε Donaldson & Angstrom, 2006). Στην περίπτωση του προγράμματος των «Διαδρομών» αυτό το προαπαιτούμενο περιλαμβάνει έναν σημαντικό αριθμό συμμετεχόντων, καθώς τα άτομα που εμπλέκονται στις ομάδες εργασίας δεν εμπίπτουν μόνο στις τρεις αυτές κατηγορίες.

Συνολικά, το πρόγραμμα «Διαδρομές» συνιστά ένα καλό παράδειγμα από απόσταση επιμόρφωσης για διδάσκοντες την ελληνική γλώσσα ως ξένη/δεύτερη γλώσσα, που καταφέρνει να μένει «ζωντανό» και βιώσιμο, αναγνωρισμένο και αποτελεσματικό, ακόμη και στο πλαίσιο μιας εξόχως δύσκολης συγκυρίας. Ο ρόλος του προγράμματος είναι σημαίνων ειδικά στις μέρες μας, όπου η από απόσταση επιμόρφωση αναδεικνύεται όχι απλά ως ο κύριος, αλλά και ως ο μοναδικός τρόπος επιμόρφωσης ελλείψει πόρων για συμβατική διδασκαλία και πραγματοποίηση σεμιναρίων με τη μέθοδο της δια ζώσης εκπαίδευσης. Ειδικότερα, όσον αφορά τα προγράμματα των «Διαδρομών» που αφορούν την ενεργοποίηση των επιτόπιων διδασκόντων για τη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης/δεύτερης γλώσσας, υπάρχει μεγάλη ζήτηση, καθώς ο αριθμός των αποσπασμένων στο εξωτερικό συναδέρφων για το λόγο αυτό μειώνεται δραματικά. Το γεγονός αυτό επισείει μεγάλη ευθύνη στο Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας που έχει αναλάβει την ουσιαστική, πρακτική και άμεση υποστήριξη των διδασκόντων σε όλον τον κόσμο και ειδικά στις απομακρυσμένες περιοχές όπου οι ελληνόφωνοι/ελληνομαθείς αποτελούν μικρές πληθυσμιακές ομάδες.

Τέλος, μια περαιτέρω προοπτική θα ήταν η καθιέρωση ενός δικτύου μεταξύ του προγράμματος των «Διαδρομών» με αντίστοιχα προγράμματα που «τρέχουν» σε άλλες χώρες με απώτερο σκοπό την υποστήριξη όσων ασχολούνται με τη διδασκαλία της γλώσσας στη βάση μίας ηλεκτρονικής επαγγελματικής εκπαίδευσης. Στην περίπτωση των διαδικτυακών προγραμμάτων όλοι οι συμμετέχοντες αλλάζουν ρόλους και ακόμη και οι διδάσκοντες γίνονται επιμορφούμενοι καθώς εκτίθενται στις ανησυχίες, στις επιπτώσεις, στις προκλήσεις και στις απαιτήσεις της διδασκαλίας οι οποίες είναι εγγενείς και ανεξάρτητες από το περιεχόμενό της.

Ζούμε, διδάσκουμε και μαθαίνουμε σε μια ηλεκτρονική εποχή. Το ζητούμενο είναι να διατηρήσουμε την ποιότητα της διδασκαλίας μας, το μαθησιακό κίνητρο των μαθητών μας, να είμαστε ευέλικτοι στη λογική του δικτύου που θέλει τον χρήστη όλο και πιο

ενεργό και τη μάθηση όλο και πιο μαζική μα και εξειδικευμένη. Όλα αυτά συνιστούν μια γοητευτική διαδρομή στις τεχνολογίες και στη γνώση, όταν οι πρώτες μπορούν να υποστηρίξουν την τελευταία.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Collison, G., Elbaum, B., Haavind, S., & Tinker, R. (2000). *Facilitating Online Strategies. Effective Strategies for Moderators*. Atwood Publishing, p.213.

Dabbagh, N. & Bannan-Ritland, B. (2005). *Online Learning. Concepts, Strategies, and Applications*. NJ: Pearson Prentice Hall.

Donaldson, R.P. & Haggstrom, M. A. (2006). *Changing Language Education Through CALL*. NY USA: Routledge.

Gragner, S. (2002). A bird's-eye view of learner corpus research. In S.Granger, J. Hung and S. PetchTyson (eds.) *Computer Learner Corpora, Second Language Acquisition and Foreign Language Teaching*. Amsterdam & Philadelphia John Benjamins Publishing Company.

Henry, M. A. & Weber, A. (2010). *Supervising Student Teachers. The Professional Way*. Maryland, USA: Rowman & Littlefield Education.

Ko, S. & Rossen, S. (2004). *Teaching Online. A Practical Guide*. Boston, M.A: Houghton Mifflin Company.

Larsen-Freeman, D. (2000). *Techniques and Principles in Language Teaching*. USA: Oxford University Press.

Rudestam, K. E. & Schoenholtz-Read, J. (2009). *Handbook of Online Learning*. 2nd edition. Los Angeles: Sage.

Zouganeli, K, Alexiou, T. & Bouniol, P. (2011). EYL Teachers' Professional Development by Distance Learning: The Greek Case. In *Research Papers in Language Teaching and Learning*. Vol. 2, No.1, January 2011, pp. 74-84. Available online at <http://rpltl.eap.gr/images/2011/RPLTL-02-01- fulltext.pdf>